

КОНТРОЛЬ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ ПІДПРИЄМСТВА

Демченко М.М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Розкрито мету, завдання, об'єкти контролю виплат працівникам. Розглянуто види контролю виплат працівникам за суб'єктами. Визначено законодавчо-нормативні та первинні документи, що є джерелами інформації для проведення контролю виплат працівникам. Систематизовано етапи та методи проведення контролю виплат працівникам. Отриманий результат має теоретичну та практичну значущість у формуванні ефективної системи контролю виплат працівникам на підприємстві.

Ключові слова: виплати працівникам, джерела інформації, завдання, контроль, методика контролю.

Постановка проблеми. Актуальність даного дослідження обумовлена потребою в узагальненні та систематизації методичних прийомів контролю виплат працівникам. Це дасть змогу визначити чітку послідовність дій суб'єктів контролю та забезпечить вчасне виявлення відхилень та попередження порушень у даній сфері обліку. Контроль виконує важливу соціальну функцію у процесі управління суб'єктом господарювання, а також є об'єктивно необхідним при регулюванні соціально-трудових відносин між роботодавцем та найманим працівником. Необхідність чіткої організації контролю виплат працівникам викликана негативною динамікою порушення законодавчих норм в Україні стосовно виплат працівникам зі сторони суб'єктів господарювання, про що свідчать дані Національної служби посередництва і примирення: за січень-грудень 2015 року наймані працівники висунули 480 вимог у 188 спорах, із яких 174 (36,2%) пов'язані із заборгованістю із виплати заробітної плати, порушенням термінів її виплати; 79 (16,4%) – із недотримання порядку звільнення та прийняття на роботу; 67 (14%) – щодо зростання рівня заробітної плати та відповідних умов оплати праці; 50 (10,4%) – щодо безпеки праці; 110 (23%) – інше [13].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні та організаційні аспекти контролю, зокрема контролю виплат працівникам, досліджували у своїх роботах багато вітчизняних авторів, таких як: М.Т. Білуха, Л.В. Гуцаленко [5], Н.І. Дорош [7], Т.Г. Мельник [8], І.В. Саух [10], Л.П. Шевчук [12] та інші. Однак важливого значення набуває питання узагальнення та систематизації методичних прийомів контролю виплат працівникам з урахуванням нових законодавчих вимог, що і зумовлює актуальність даної теми.

Мета статті. Метою написання статті є вивчення діючої методики контролю виплат працівникам. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- розглянути сутність контролю виплат працівникам підприємства, його об'єкти, завдання;
- систематизувати джерела інформації для проведення контролю виплат працівникам;
- розкрити порядок та методи проведення контролю виплат працівникам.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах господарювання посилюється необхідність у більш жорсткому та ретельному контролі діяльності суб'єктів господарювання щодо дотримання трудового законодавства, у тому числі з питань

виплат працівникам. Для цього призначені зовнішній і внутрішній контроль, які є взаємодоповнюючими, хоча і спрямовані на різні цілі.

Зовнішній контроль полягає у перевірці діяльності певного підконтрольного об'єкта відповідними уповноваженими суб'єктами контролю.

Ст. 35 Закону України «Про оплату праці» та ст. 269 Кодексу законів про працю в Україні затверджено, що нагляд і контроль з боку державних органів за додержанням законодавства про оплату праці на підприємствах здійснюють:

– «центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю;

– органи доходів і зборів» [1].

Громадський контроль за додержанням законодавства про оплату праці здійснюють професійні спілки та інші органи (організації), що представляють інтереси найманих працівників [1, 4].

На рівні конкретного суб'єкта господарювання проводять внутрішньогосподарський контроль силами самого підприємства.

Види контролю виплат працівникам за суб'єктами подано у табл. 1.

Внутрішньогосподарський контроль праці та виплат працівникам має на меті встановлення достовірності облікових і звітних даних стосовно нормування, документування, нарахування, утримання та розрахунків з оплати праці [5, с. 238]. Налагоджена система контролю виплат працівникам на підприємстві забезпечить оперативне формування інформації для впровадження заходів на економію витрат на оплату праці через створення ефективних механізмів стимулювання, активізації трудових ресурсів, можливість доводити рівень оплати праці до реальної вартості робочої сили у напрямку загальної соціальної політики держави [6, с. 149].

Внутрішній контроль за визначенням Дорош Н.І. – «це процес, розроблений з метою досягнення поставлених завдань підприємства; розпочинається з верхівки підприємства – ради директорів та менеджерів, які створюють і зміцнюють структуру і характер здійснюваних контрольних заходів в організації; прямо чи опосередковано включає в себе всіх працівників підприємства; ...стосується всіх видів діяльності підприємства, починаючи з функціональних ланок, таких як маркетинг та операційні підрозділи, до взаємовідносин з іншими підприємствами» [7, с. 149].

Ефективна організація внутрішнього контролю є одним із заходів, спрямованих на вдоскона-

лення управління підприємством, яка забезпечує високий рівень виконання його завдань, чіткий порядок у його веденні» [6, с. 150].

До об'єктів внутрішньогосподарського контролю виплат працівникам належать: дотримання трудової, штатної дисципліни; використання фонду робочого часу; стан бухгалтерського обліку та звітності виплат працівникам.

На систему внутрішньогосподарського контролю виплат працівникам покладено такі завдання:

- перевірка дотримання законодавчо встановлених норм та норм колективного договору при визначенні та нарахуванні посадових окладів і тарифних ставок, надбавок та доплат, інших виплат працівникам та пов'язаних з такими виплатами податків;

- встановлення обґрунтованості планових завдань щодо норм і нормативів трудозатрат; перевірка правомірності використання обраних форм та систем оплати праці;

- забезпечення єдиних методологічних засад облікового відображення виплат працівникам та формування звітності;

- виявлення порушень вимог трудового законодавства та їх попередження у майбутньому [6, с. 150].

Результативність контрольних процедур, що проводяться в ході перевірки

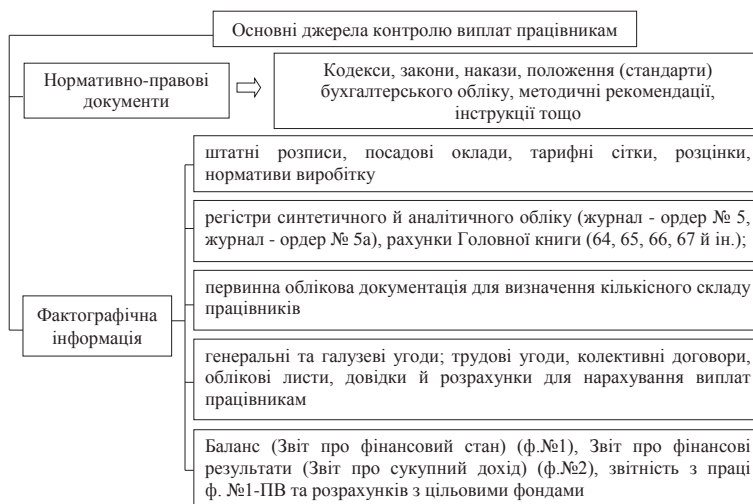

Рис. 1. Основні джерела контролю виплат працівникам

Джерело: розроблено автором за [11, с. 304]

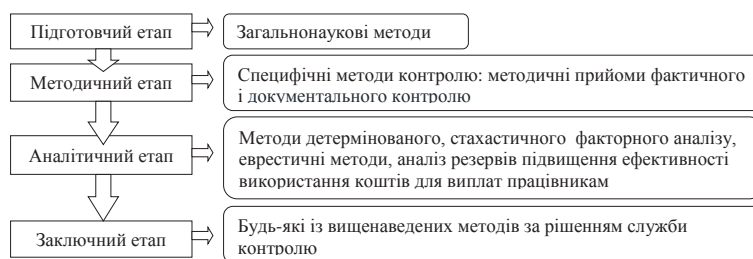

Рис. 2. Етапи та методи контролю виплат працівникам підприємства

Джерело: розроблено автором за [5, 6]

Таблиця 1

Види контролю виплат працівникам за суб'єктами

Вид контролю	Суб'єкт контролю	Функції	Документи, що регулюють діяльність
Зовнішній	Міністерство соціальної політики	Державний контроль за додержанням законодавства про працю юридичними і фізичними особами – підприємцями, які використовують найману працю, що перебувають у їх функціональному підпорядкуванні, зокрема: моніторинг у сфері оплати та нормування праці; контроль за правильністю надання державної соціальної допомоги	Закон України «Про оплату праці»; Кодекс законів про працю в Україні; Положення «Про Міністерство соціальної політики України» та інші
	Державна фіскальна служба України	Державний контроль за додержанням законодавства про працю на всіх підприємствах, в установах і організаціях незалежно від форм власності та підпорядкування, зокрема: адміністрування податків і зборів, єдиного внеску; контроль за дотриманням податкового законодавства щодо виплат працівникам	Кодекс законів про працю в Україні; Податковий кодекс України; Закон України «Про оплату праці»; Положення «Про Державну фіскальну службу України» та інші
	Державна служба України з питань праці	Державний контроль за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування в частині призначення, нарахування та виплати допомоги, компенсацій	Кодекс законів про працю в Україні; Закон України «Про оплату праці»; Положення «Про Державну службу України з питань праці» та інші
	Професійні спілки та їх об'єднання	Громадський контроль за виплатою заробітної плати, додержанням законодавства про працю та про охорону праці	Кодекс законів про працю в Україні; Закон України «Про оплату праці»; Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»
Внутрішній	Підприємство/установа/організація	Контроль виплат працівникам, що проводиться безпосередньо як керівництвом та/або уповноваженими особами, так і спеціальними контрольними службами в інтересах самого підприємства/установи/організації	Кодекс законів про працю в Україні; Закон України «Про оплату праці» тощо; внутрішні документи підприємства/установи/організації

Джерело: розроблено автором за [1, 4]

Витяг із робочого документу при контролі виплат працівникам

ПІБ працівника	Нараховано за місяць, грн		Фактично сплачено за місяць, грн		Причина відхилення	Відповідальність
	Виплати працівнику (за видами виплат)	Податки та збори	Виплати працівнику (за видами виплат)	Податки та збори		
Усього						

Джерело: розроблено автором

виплат працівникам, багато в чому залежить від правильного визначення послідовності дій особи, які контролюють даний процес, а також комплексного використання джерел інформації.

Джерела інформації для контролю виплат працівникам поділяють у розрізі груп, як зазначено на рис. 1.

Узагальнивши напрацювання багатьох вчених щодо порядку здійснення контролю виплат працівникам на підприємстві, сформулюємо єдину послідовність контролю виплат працівникам з урахуванням методів контролю, що застосовуються на кожному з етапів (рис. 2).

На підготовчому етапі визначають об'єкти, джерела контролю, відбувається постановка завдань і вибір методів контролю.

Послідовність здійснення контрольних процедур на методичному етапі така:

- перевірка законності і обґрунтованості зарахування працівників на роботу та їх звільнення;
- перевірка дотримання трудового законодавства та внутрішніх документів при нарахуванні та виплаті працівникам заробітної плати, допомоги, премій, інших заохочувальних та компенсаційних виплат, перевірка наявності фактів несвоєчасних виплат та простроченої заборгованості з виплат працівникам;
- перевірка правильності обчислення сум відпускних, допомоги з тимчасової непрацездатності, інших виплат працівникам;
- перевірка відповідності сум нарахованої до виплати заробітної плати фактично виплаченій (зазначеній у відомостях на перерахування коштів на карткові рахунки в установах банків);
- перевірка дотримання законодавства при здійсненні операцій із депонованою заробітною платою;
- перевірка дотримання законодавства про індексацію грошових доходів населення;
- перевірка правильності здійснення обов'язкових нарахувань та утримань, пов'язаних з виплатами працівникам;
- перевірка законності відображення в обліку та звітності виплат працівникам, перевірка відповідності даних синтетичного й аналітичного обліку щодо виплат працівникам;
- інвентаризація пасивів у частині зобов'язань за виплатами працівникам.

Для аналітичного етапу характерним є перевірка ефективності використання фонду заробітної плати і трудових ресурсів; аналіз відхилень і порушень, а також розробка пропозицій за результатами аналізу.

На заключному етапі контролю виплат працівникам відбувається наступний контроль виконання рекомендацій щодо локалізації виявлених недоліків і порушень.

Порушення щодо виплат працівникам можуть виникати у таких ситуаціях:

– недостовірне визначення обсягу виконаних робіт або наданих послуг (виявляють за допомогою зіставлення вказаних у первинних документах з обліку праці обсягів робіт із аналогічними показниками технологічних карт, документів щодо оприбуткування готової продукції або контрольними замірами);

– неправильне визначення тарифних ставок, посадових окладів і розцінок (виявляють за допомогою зіставлення з даними виробітку і тарифікаційними довідниками);

– неправильне визначення грошової оцінки господарських операцій за окремими документами з обліку праці (виявляють за допомогою контрольного таксування);

– необґрунтована оплата праці осіб, які не брали участі у виконанні конкретних робіт (виявляють зіставленням прізвищ таких працівників зі списковим складом підприємства, звіркою підписів і опитуванням);

– утримання посадових осіб, що не передбачені штатним розписом (встановлюють зіставленням цих документів зі штатним розписом) тощо [9, с. 1030].

Порушення термінів виплати заробітної плати та законодавства про працю має правові наслідки та тягне за собою відповідальність:

1. Адміністративну відповідальність (згідно зі ст. 41 Кодексу України про адміністративні правопорушення), зокрема:

– за порушення встановлених термінів виплати заробітної плати, виплату не в повному обсязі передбачено штраф на посадових осіб підприємств у розмірі від 30 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

– за порушення або невиконання зобов'язань щодо колективного договору на посадових осіб накладають штраф від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [2].

2. Кримінальну відповідальність (згідно зі ст. 172, 175 Кримінального кодексу України), зокрема:

– «незаконне звільнення працівника з роботи з особистих мотивів, а також інше грубе порушення законодавства про працю караються штрафом від 2000 до 3000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років, або виправними роботами на строк до 2 років;

– безпідставна умисна невиконання заробітної плати більш як за 1 місяць карається штрафом від 500 до 1000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до 2 років, або позбавленням волі на строк до 2 років, із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років» [3].

Задля поліпшення репрезентативності результатів контролю виплат працівникам реко-

мендуємо скласти аналітичні таблиці з активним використанням програмного продукту Excel, робочі документи, наприклад, звіт за результатами проведеного контролю, який узагальнить найважливішу інформацію, отриману під час перевірки. Для цілей управління доцільно скласти таблицю виявлених порушень трудового законодавства на підконтрольному об'єкті (табл. 2).

Висновки і пропозиції. Отже, контроль виплат працівникам є важливим та невід'ємним елементом системи контролю на підприємстві та держави у цілому. Динамічна зміна нормативно-правової бази України, зокрема трудового законодавства, обумовлює необхідність систематизації складових контролю виплат працівникам

з урахуванням нових вимог. Розглянута методика контролю виплат працівникам підприємства описує комплекс дій суб'єктів контролю, забезпечує оптимізацію витрат їх часу та удосконалює контрольний процес у цілому. Ефективна система контролю з використанням усього необхідного комплексу методів забезпечує управлінський персонал достатнім обсягом інформації для прийняття оперативних управлінських рішень, спрямованих на виправлення негативних наслідків порушень трудового законодавства, їх попередження та уникнення у майбутньому. Подальшого дослідження потребує контроль виплат працівникам з урахуванням галузевих особливостей діяльності підприємств.

Список літератури:

1. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року № 322-VIII, зі змінами і доповненнями // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1-212-20) від 07.12.1984 № 8073-X // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/conv/page>
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page5>
4. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>
5. Гуцаленко Л. В. Внутрішньогосподарський контроль. [текст]: навч. посіб. / Л. В. Гуцаленко, М. М. Коцупатрий, У. О. Марчук – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 496 с.
6. Арап Г.В., Пахомова І.Г. Шляхи вдосконалення аудиту оплати праці // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – Вип. 4 (2). – 2010. – С. 149-155.
7. Дорош Н. І. Внутрішній контроль та аудит в управлінні ризиками на підприємстві / Н. І. Дорош // Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Економічна. – 2014. – Вип. 44. – С. 148-152.
8. Мельник Т. Г. Облік та звітність поточних виплат працівникам у сучасних умовах // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2011. – Випуск 130. – С. 30-34.
9. Редзюк Т. Ю. Особливості контролю розрахунків з оплати праці [Електронний ресурс] / Т. Ю. Редзюк, С. С. Дем'яненко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – берез. (Вип. 4). – С. 1027-1031. – Режим доступу: <http://www.global-national.in.ua/archive/4-2015/215.pdf>
10. Саух І. В. Методика перевірки операцій з оплати праці та пов'язаних з нею розрахунків / І. В. Саух // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 2 (20). – С. 428-433 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/download/44244/40595>
11. Старченко Н. М. Методичні положення проведення контролю виплат працівникам у бюджетних установах // Н. М. Старченко // Фінанси, облік і аудит. – 2013. – Вип. 1. – С. 299-306. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Foa_2013_1_37
12. Шевчук Л. П. Інформаційні технології контролю заробітної плати шляхом формування мережевого бухгалтерського обліку / Л. П. Шевчук, А. А. Шевчук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – С. 101-106 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_2_1/101-106.pdf
13. Інформація про результати діяльності Національної служби посередництва і примирення за 2015 рік / Офіційний веб-сайт // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nspp.gov.ua/home/struktura-nspp-8/struktura-nspp-9/4865-informatsiya-pro-rezultati-diyalnosti-natsionalnoji-sluzhbi-poserednistva-i-primirennya-za-2015-rik>

Демченко М.Н.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КОНТРОЛЬ ВИПЛАТ РАБОТНИКАМ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация

Раскрыта цель, задания, объекты контроля выплат работникам. Рассмотрены виды контроля выплат работникам за субъектами. Определены законодательно-нормативные и первичные документы, являющиеся источниками информации для проведения контроля выплат работникам. Систематизированы этапы и методы проведения контроля выплат работникам. Полученный результат имеет теоретическую и практическую значимость в формировании эффективной системы контроля выплат работникам предприятия.

Ключевые слова: выплаты работникам, источники информации, задания, контроль, методика контроля.

Demchenko M.M.

Taras Shevchenko National University of Kyiv

CONTROL OF EMPLOYEE BENEFITS

Summary

Goals, objectives, objects of control of employee benefits are disclosed. Types of control of employee benefits depending on the subjects are considered. Legislative and regulatory and primary documents that are sources of information for control of employee benefits are defined. Stages and methods of control of employee benefits are systematized. Research result has theoretical and practical significance in formation of an effective control system of employee benefits.

Keywords: employee benefits, sources of information, tasks, control, methods of control.